

پیامدهای مثبت آموزش مجازی در فرایند یاددهی-یادگیری

زیمه پریوان نامرئی

هدیه سپاسی
کارشناس آموزش

فیلم مکمل

تغییرات سریع

سه ساده‌ترین و مهم‌ترین اتفاق ورود آموزش مجازی به مدرسه‌ها کدام است؟

سه برخی از معلمان، به‌ویژه معلمان با سابقه تدریس زیاد، غالباً با فضای مجازی و فناوری‌های جدید آموزشی آشنایی چندانی نداشتند، ولی با اجباری شدن تدریس به‌صورت مجازی، معلمان نیز برای اینکه تدریس قابل قبول و با بازدهی بالایی داشته باشند، به دنبال یادگیری فناوری‌های جدید آموزشی رفتند و پس از مدت کوتاهی شاهد بودیم که بیشتر معلمان، با در اختیار داشتن حداقلی از مهارت، به تولید محتوای آموزشی و تدریس در فضای مجازی پرداختند. به این ترتیب، در شرایطی اجباری و البته خودجوش و خودخواسته، زمینه آشنایی معلمان و توانایی و بهره‌مندی آنان از فناوری‌های نوین، رفع شد. شاید اگر آموزش مجازی به بهانه کرونا این‌گونه ورود پیدا نمی‌کرد، درصد بالایی از معلمان، نه‌ضرورت یادگیری و استفاده از فناوری‌های نوین را احساس می‌کردند و نه نیازی می‌دیدند به یادگیری این حوزه اقدام کنند!

دوری از فرسودگی شغلی

سه از جمله عوامل مربوط به فرسودگی شغلی معلمان، تکرار و افتادن در دام تدریس و کلاس‌داری مبتنی بر عادت‌هاست. به نظر شما آموزش مجازی تا چه اندازه موجب دوری از این عامل بوده است؟

سه برخی از معلمان تا قبل از همه‌گیری کرونا سال‌های طولانی با شیوه معمول و رایج به تدریس کتاب‌های مربوطه می‌پرداختند و به نوعی در دام تکرار و نبود خلاقیت در تدریس گرفتار شده بودند. گاهی اوقات مثال‌ها و تمرین‌هایی که در کلاس‌ها حل می‌شدند، در طول چندین سال تدریس تغییر نمی‌کردند و تکرار می‌شدند، اما در شرایط مجازی، معلمان ناگزیر به بازآفرینی فعالیت‌های یادگیری و بازنگری کلی شیوه‌های آموزش کتاب‌های درسی هستند. به بیانی دیگر، روش‌های تدریس برای تأثیرگذاری بیشتر یادگیری، جان تازه‌ای گرفته‌اند. برای مثال، روش تدریس «دریافت مفهوم»، به‌عنوان روشی پرکاربرد در فرایند یاددهی-یادگیری، در شیوه حضور می‌تواند با حالت مجازی کاملاً متفاوت باشد. در طراحی یادگیری مطابق با این روش تدریس، ممکن است معلم «نمونه‌ها و غیرنمونه‌ها» را که مطابق با مرحله اول دریافت مفهوم است، در کلاس نابرخط (آفلاین) عرضه کند و از دانش‌آموزان بخواهد درباره تفاوت‌ها و شباهت‌های

اشاره

آموزش مجازی که بر در مدرسه‌ها کوید و این بار با اجبار به فرایند یاددهی-یادگیری ورود پیدا کرد، با مسائل بسیاری همراه بود که از جمله کمبود تجهیزات آموزشی موردنیاز، فقر زیرساخت‌های فرهنگی و البته ضعف نگرش و توانایی معلمان در این رابطه بود. در چنین شرایط دشواری، رسیدن به برخی اهداف و نیز طی مسیر آموزش مجازی، دستاوردهای درخور توجه و ارزشمندی نیز همراه داشته است. با اعظم احمدی، مدیر دبیرستان توحید شیراز و لیلا رضوی، دبیر شیمی این مدرسه، به نمایندگی از دیگر معلمان، به گفت‌وگو نشستیم تا اثرات مطلوب تجربه آموزش مجازی را بیشتر بررسی کنیم.

آن‌ها فکر کنند و نظرات خود را ارائه دهند. در ادامه و در کلاس برخط، دانش‌آموزان از مرحله دوم آغاز و بحث و تبادل نظر می‌کنند تا مرحله دستیابی به مفهوم و تحلیل شیوه تفکر در کلاس برخط دنبال شود. به این ترتیب، به‌منظور ایجاد تناسب روش تدریس با آموزش مجازی، شیوه ارائه بازآفرینی می‌شود و به تبع آن، مثال‌ها، تصویرها و فیلم‌های مناسب برای ارائه مجازی طراحی تازه‌ای پیدا می‌کنند.

تغییر ذائقه یادگیری

با این نگاه، معلمان بیش از هر زمان دیگری به بهره‌مندی از امکانات و تجهیزات آموزشی روی می‌آورند و این به تغییر ذائقه یادگیری هم می‌انجامد.

بدیهی است، دانش‌آموزان تجربه تازه‌ای از یادگیری به دست می‌آورند. در روال حضوری، تدریس بیش از هر چیز دیگری مورد تأکید است، اما در آموزش مجازی، تدریس و تمام اقدامات و فعالیت‌ها در خدمت یادگیری هستند. به همین دلیل است که به قالب‌های آموزشی متنوع‌تری نیاز پیدا می‌کنیم. زمانی که توضیح معلم، چند کلیپ آموزشی و در نهایت پاورپوینت، کفایت ظاهری از تدریس حضوری را تأمین می‌کند، قالب‌های یادگیری دیگری مثل استاپ‌موشن‌ها، نقشه‌های مفهومی، پادکست‌های آموزشی، آزمایشگاه‌های مجازی، نرم‌افزارهای تخصصی رشته‌های درسی و بسیاری دیگر از این دست، که برای یادگیری عمیق، مؤثر و ماندگار در فرایند آموزش مجازی اثربخش هستند، به میان می‌آیند و ضرورت استفاده از آن‌ها بیشتر از گذشته نمایان می‌شود. جالب است که در اثر تجربه چنین شرایطی، دانش‌آموزان نیز تنوع فعالیت‌های یادگیری را طلب می‌کنند.

تسهیل در ارتباط

از دیگر زمینه‌های اثرگذار آموزش مجازی، علاوه بر تنوع قالب‌های یادگیری، تنوع در راه‌های ارتباطی میان معلم و دانش‌آموزان است.

در آموزش مجازی، برای معلم و دانش‌آموزان این امکان فراهم است که بتوانند علاوه بر صحبت‌هایی که در کلاس و در مسیر یادگیری تبادل می‌کنند، در خارج از کلاس، محتوای آموزشی را انتقال دهند، رفع اشکال کنند، صوت و تصویر بفرستند و در نهایت از طریق ایمیل، پیام‌رسان‌ها و ... از محدودیت‌های زمانی و مکانی موجود در روند آموزش حضوری رهایی پیدا کنند. هر چند گاهی نبود تدوین برنامه زمانی در برقراری ارتباط برای برخی معلمان و گروهی از دانش‌آموزان آزاردهنده است، اما بهره‌مندی از چنین ظرفیتی در ارتباطات مجازی، به‌شدت به مدیریت ارتباط که از جمله حوزه‌های مدیریت یادگیری است، کمک می‌کند و در آموزش حضوری نیز نباید از آن غافل شد.

توانمندسازی دانش‌آموزان

به نظر شما تا چه اندازه میان آموزش مجازی و رشد

توانایی دانش‌آموزان ارتباط وجود دارد؟

از آنجا که ویژگی آموزش مجازی بر محور یادگیری دانش‌آموزان است و معلم ناگزیر است فعالیت‌ها را به گونه‌ای برنامه‌ریزی کند که دانش‌آموزان بتوانند از آن طریق یادگیری را دنبال کنند، به همین دلیل، در اغلب موارد خوداستقلالی، احساس مسئولیت در یادگیری، مدیریت و برنامه‌ریزی در دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. این مورد، با تکیه بر روش‌های ارزشیابی ویژه آموزش مجازی، قابل مشاهده است. در ارزشیابی متناسب با آموزش مجازی، تمام فعالیت‌های یادگیری و اقداماتی که دانش‌آموزان به منظور یادگیری انجام می‌دهند، مبنای ارزشیابی است. دانش‌آموزان می‌آموزند که منتظر نمره و برگزاری امتحان مشخص نمانند و مسیر یادگیری خود را آگاهانه طی کنند. در آموزش مجازی بیش از هر زمان دیگری، دانش‌آموزان برای انجام تکلیف و فعالیت‌های یادگیری که می‌دانند ارتباط مستقیم با نتیجه عملکرد آن‌ها دارد، تلاش می‌کنند و این موضوع بسیار مهمی است که به نوعی احساس مسئولیت آن‌ها را در برابر یادگیری خود افزایش می‌دهد.

قدرتمندی والدین

حال که صحبت از والدین شد، باید دید آموزش مجازی بر دیگر عوامل و ذی‌نفعان در فرایند یاددهی - یادگیری چه اثرات مطلوبی داشته است؟

والدین از دیگر عوامل مهمی هستند که شاید برخی تصور کنند به همراهی آن‌ها در دوره‌های بالاتر تحصیلی نیازی نیست. این باور یا برداشتی اشتباه است. در همه سال‌های زندگی کودک و نوجوان، حضور همراه با نظارت و همراهی والدین ضروری است. بسیار پیش آمده که به دلیل ناآشنایی و ناتوانایی والدین با فناوری‌های نوین، آن‌ها در عمل برای نظارت خلغ سلاح بوده‌اند یا نمی‌توانستند به شایستگی فرزندانشان را، به‌ویژه در فضای مجازی، همراهی کنند. با ورود آموزش مجازی به فرایند یاددهی - یادگیری و تبدیل شدن خانه‌ها به مدرسه، والدین به‌صورت اجباری در جریان چگونگی استفاده از ابزارهای نوین و فناوری‌های آموزشی قرار می‌گیرند. این اتفاق موجب رشد فزاینده‌ای در دانش و مهارت‌های والدین در مواجهه با فضای مجازی و فناوری‌های نوین است.

از سوی دیگر، تا پیش از این، دانش‌آموزان بخشی از روند یادگیری را در مدرسه سپری می‌کردند. در نتیجه، والدین از روند تدریس معلمان و نحوه ارتباط آن‌ها با دانش‌آموزان بی‌اطلاع بودند. این موضوع زمینه کاهش تأثیر سازنده والدین در پیشرفت تحصیلی را همراه داشت. اما با برگزاری کلاس درس به‌صورت مجازی، در عمل والدین در جریان اتفاقات و شیوه تدریس معلم و ارتباط او با دانش‌آموزان قرار می‌گیرند. به این ترتیب می‌توانند همراهی مؤثرتری با فرزندان داشته باشند. همچنین، افزایش اطلاعات خانواده از روند آموزش، به افزایش همدلی با فرزندان و نیز شناخت زحمات و تلاش معلمان می‌انجامد که در نوع خود ارزشمند است.